

مناسب‌سازی محیط شهری برای افراد معلول

راهنمای مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افرادی با
معلولیت‌های جسمی - حرکتی و حسی - حرکتی

نویسنده

زهره عبدی دانشپور (فوق لیسانس معماری، دانشگاه تهران

(۱۳۵۵)، دکترای (Ph.D.) برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای،

دانشگاه لیورپول، انگلستان (۱۹۸۳)، دانشیار گروه

شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی،

دانشگاه شهید بهشتی

سال: ۱۳۸۵

سرشناسه	: عبدی دانشپور، زهره
عنوان و پدیدآور	: مناسب‌سازی محیط شهری برای افراد معلول راهنمای مناسب‌سازی محیط... / نویسنده زهره عبدی دانشپور.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۸۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۱ ص.: مصور، جدول.
شابک	: ۲۱۰۰۰ ریال: 4-31-8863-964-978
یادداشت	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۱۴-۲۱۵.
موضوع	: معماری و معلولان.
موضوع	: فضاهای عمومی و معلولان -- ایران.
موضوع	: معلولان -- خدمات.
موضوع	: معلولان -- حمل و نقل.
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
رده‌بندی کنگره	: ۴۲/۴۲/۸۲۵۴۵
رده‌بندی دیویی	: ۷۲۰/۴۲
شماره کتابخانه ملی	: ۴۱۲۶۲-۸۵ م

نام کتاب: مناسب‌سازی محیط شهری
راهنمای مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افرادی با معلولیت‌های
جسمی - حرکتی و حسی - حرکتی

تألیف: دکتر زهره عبدی دانشپور

ویراستار: پروین کریمی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: نوآور

طراح جلد: مونا کیانی

ناظر چاپ: امیر محمد کیودهن

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۱۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول

چاپ: مهدیه

سال انتشار: ۱۳۸۵

ناشر: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نشانی: اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکیار، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفن: ۲۲۴۰۱۴۰۱

شابک: 4-31-8863-964-978 ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۶۳-۳۱-۴

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است

سخن ناشر

چنانکه می‌دانیم اصلاح و بهبود کمی و کیفی فرآیند نشر و چاپ کتاب همواره با دشواری‌ها و چالش‌های جدی همراه بوده و نیازمند هماهنگی میان ساختارهای فرهنگی، علمی، اجرایی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشد.

اما از آنجا که اهداف و رسالت دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ارتقای سطح دانش، نگرش و رفتار افراد جامعه می‌باشد، لذا تلاش می‌نماید تا به رغم تمام دشواری‌های موجود با نشر آثار اساتید، پژوهشگران در زمینه‌های توانبخشی، رفاه، روانشناسی، علوم اجتماعی و جز آن، در جهت رفع موجود گام بردارد و با افزایش سطح دانش و آگاهی در کاهش مشکلات و پیشرفت کشور سهیم شود.

اینک مرکز انتشارات دانشگاه امید آن دارد که با عنایت ایزد منان و هم‌یاری و هم‌اندیشی اهل قلم در این راه پرفراز و نشیب موفق شود.

با توجه به نیاز روزافزون جامعه شهری و در نظر گرفتن این مسأله که افراد معلول و جانباز نیز جزیی از این کل می‌باشند، مناسب‌سازی محیط شهری برای زندگی و استفاده این شهروندان یک ضرورت محسوب می‌شود.

از آنجایی که دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی یکی از وظایف خود را ایجاد تسهیلات در انجام امور این افراد می‌داند تا تحمل سختی‌ها و ناملایمات زندگی تا حدودی بر آنان آسان شود، لذا بر آن شد تا با همت و تلاش وافر سرکار خانم دکتر زهره عبدی دانشپور کتاب «مناسب‌سازی محیط شهری» را به چاپ برساند. امید است این

کتاب نه تنها مورد بهره‌برداری متخصصان، علاقه‌مندان و مجریان امور مربوطه قرار گیرد بلکه راهگشای تدوین مقررات، برنامه‌ها و عملیات اجرایی شهری به منظور همسو و سازگار نمودن آنها با شرایط افراد معلول باشد.

انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	پیش‌گفتار
	فصل نخست: اصول پیشنهادی مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول در ایران
۱	
۳	بخش نخست
۵	مقدمه
۷	بخش دوم
۹	تعریف مشکل
۱۷	بخش سوم
۱۹	اهداف پیشنهادی مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول
۲۱	بخش چهارم
۲۳	اصول پیشنهادی مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول در کشور
۲۶	گام سوم:
۲۷	یادداشت‌ها و مراجع اطلاعاتی
	فصل دوم: مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول - نمونه شهر اتوویکو (Etobicoke) در کشور کانادا
۲۹	
۳۱	پیش‌گفتار
۳۳	بخش نخست
۳۵	مقدمه
۳۵	۱-۱. معابر در دسترس
۳۶	۱-۲. نواحی سوار و پیاده کردن مسافران و توقفگاه‌های خودرو
۳۶	۱-۳. رامپ‌ها و جدول - رامپ‌ها
۳۶	۱-۴. پلکان‌ها
۳۶	۱-۵. میله‌های دستگیره
۳۷	۱-۶. ورودی‌ها
۳۷	۱-۷. درها
۳۷	۱-۸. علایم اخطار قابل ردیابی

۳۸	.....	۱-۹. علامت‌گذاری
۳۹	.....	بخش دوم
۴۱	.....	آمار انسانی
۴۵	.....	بخش سوم
۴۷	.....	معايير
۴۷	.....	۳-۱. ویژگی‌های معابر پیاده
۴۸	.....	۳-۲. ابعاد معابر پیاده
۵۰	.....	۳-۳. سطوح بیرونی معابر پیاده
۵۴	.....	۳-۴. شیب‌ها
۵۴	.....	۳-۵. تغییر سطح
۵۵	.....	۳-۶. خطرات
۶۰	.....	۳-۷. راهنماهای اختطاری، خطی و قابل پی‌گیری
۶۴	.....	۳-۸. عبور امن از کنار ساختمان‌های در حال ساخت و تعمیر
۶۷	.....	بخش چهارم
۶۹	.....	مکان توقف خودرو و نواحی سوار و پیاده شدن مسافران
۶۹	.....	۴-۱. مکان‌های ویژه توقف خودرو
۶۹	.....	۴-۲. تعداد فضای توقف خودرو
۷۰	.....	۴-۳. علامت‌گذاری
۷۰	.....	۴-۴. مکان‌یابی نواحی توقف خودرو و محل سوار و پیاده کردن افراد معلول
۷۲	.....	۴-۵. عرض فضای توقف
۷۳	.....	۴-۶. ارتفاع دسترسی
۷۳	.....	۴-۷. شیب‌های سطحی
۷۳	.....	۴-۸. چرخ‌گیرها
۷۴	.....	۴-۹. راه‌های دسترسی و مسیرهای عبور پیاده
۷۵	.....	۴-۱۰. ابزار کنترل ورود به توقفگاه‌های خودرو
۷۵	.....	۴-۱۱. نواحی سوار و پیاده شدن مسافران
۷۷	.....	بخش پنجم
۷۹	.....	دروازه‌ها و درها
۷۹	.....	۵-۱. ابعاد
۸۰	.....	۵-۲. انواع درها

۸۳	۵.۳. وضعیت درها در کنج دیوار.....
۸۳	۵.۴. ستون‌های وارونه به اشکال Δ و P .....
۸۳	۵.۵. دهلیزهای ورودی.....
۸۴	۵.۶. قاب شفاف در.....
۸۴	۵.۷. فضاهای دسترسی به درها و جلو و عقب رفتن (مانور) در اطراف درها ..
۸۷	۵.۸. آستانه‌ها.....
۸۸	۵.۹. استفاده از درها.....
۸۸	۵.۱۰. خطرات.....
۸۹	۵.۱۱. درگیرها.....
۸۹	۵.۱۲. دستگیره‌های در.....
۸۹	۵.۱۳. دربندها.....
۹۱	بخش نهم .....
۹۳	رامپ‌ها.....
۹۳	۶-۱. ابعاد رامپ‌ها: عرض.....
۹۳	۶-۲. ابعاد رامپ‌ها: طول، شیب طولی و شیب عرضی.....
۹۵	۶-۳. ابعاد رامپ‌ها: سکوها و پاگردها.....
۹۶	۶-۴. پاگردها و درگاه‌های ورودی.....
۹۹	۶-۵. جان پناه‌ها، حصارهای محافظ و میله‌های دستگیره.....
۱۰۰	۶-۶. پوشش کف رامپ‌ها.....
۱۰۰	۶-۷. پلکان کمکی.....
۱۰۱	بخش هفتم .....
۱۰۳	پله‌ها و پلکان‌ها.....
۱۰۳	۷-۱. پلکان.....
۱۰۳	۷-۲. عرض پلکان.....
۱۰۴	۷-۳. پاگردها.....
۱۰۵	۷-۴. مسیر پلکان.....
۱۰۵	۷-۵. کف و خیز پله.....
۱۰۶	۷-۶. انواع پله.....
۱۰۷	۷-۷. پوشش سطح پله.....
۱۰۸	۷-۸. علایم قابل ردیابی.....

۱۰۸	۷-۹. طرح‌های مخاطره‌آمیز
۱۰۹	۷-۱۰. میله‌های دستگیره و جان‌پناه‌ها
۱۱۱	بخش هشتم
۱۱۳	میله دستگیره، دستگیره و جان‌پناه (حفاظ)
۱۱۳	۸-۱. کجا به دستگیره و جان‌پناه (حفاظ) نیاز است؟
۱۱۴	۸-۲. ارتفاع
۱۱۵	۸-۳. امتداد دستگیره
۱۱۸	۸-۴. شکل دستگیره
۱۱۹	۸-۵. تکیه‌گاه دستگیره
۱۲۱	۸-۶. مصالح دستگیره‌ها
۱۲۱	۸-۷. نرده‌ها
۱۲۲	۸-۸. ظرفیت حمل بار
۱۲۲	۸-۹. جان‌پناه‌ها (حفاظ‌ها)
۱۲۷	بخش نهم
۱۲۹	روشنایی و نورپردازی
۱۲۹	۹-۱. روشنایی ایمنی
۱۲۹	۹-۲. سطوح روشنایی پیشنهادی
۱۳۱	۹-۳. نورپردازی پله‌ها، پلکان‌ها و رامپ‌ها
۱۳۳	بخش دهم
۱۳۵	جدول‌ها و جدول - رامپ‌ها
۱۳۵	۱۰-۱. جدول‌ها
۱۳۶	۱۰-۲. جداسازی معابر پیاده از معابر سواره
۱۳۶	۱۰-۳. جدول‌ها: شیب و طول
۱۴۱	۱۰-۴. عرض جدول - رامپ‌ها
۱۴۲	۱۰-۵. اندازه سطح هموار جدول - رامپ‌ها
۱۴۲	۱۰-۶. جهت جدول - رامپ‌ها
۱۴۲	۱۰-۷. معیار مکان‌یابی جدول - رامپ‌ها
۱۴۳	۱۰-۸. مصالح پوشش کف جدول - رامپ‌ها
۱۴۵	۱۰-۹. مرئی بودن: جداسازی رامپ و معبر پیاده
۱۴۶	۱۰-۱۰. دستگیره‌ها و تکیه‌گاه‌ها

۱۴۶	..... بازرسی و یا ارزیابی طرح جدول - رامپ
۱۴۹	..... بخش یازدهم
۱۵۱	..... مبلمان شهری
۱۵۱	..... ۱۱-۱. مکان مبلمان شهری
۱۵۳	..... ۱۱-۲. پیش‌آمدگی‌های آویزان
۱۵۵	..... ۱۱-۳. تلفن‌های عمومی
۱۵۷	..... ۱۱-۴. چشمه‌های آبخوری
۱۵۹	..... ۱۱-۵. سطل‌های زباله و جعبه‌های پست
۱۶۱	..... ۱۱-۶. ماشین‌های سکه‌ای
۱۶۲	..... ۱۱-۷. سرپوش چاهک‌ها و شبکه‌های آب‌رو
۱۶۳	..... ۱۱-۸. مکان‌های نشستن
۱۶۵	..... ۱۱-۹. طراحی مکان نشستن
۱۶۶	..... ۱۱-۱۰. میزهای بیرونی
۱۶۹	..... بخش دوازدهم
۱۷۱	..... لمس‌شدنی‌ها و علائم راهنمای قابل‌ردیابی
۱۷۱	..... ۱۲-۱. کلیات
۱۷۱	..... ۱۲-۲. مکان‌های علائم
۱۷۳	..... ۱۲-۳. خوانایی علائم
۱۷۶	..... ۱۲-۴. نماد بین‌المللی دسترسی
۱۷۸	..... ۱۲-۵. علائم هشداردهنده و قابل‌ردیابی در معابر پیاده
	فصل سوم: فرهنگ اصطلاحات مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد
۱۸۳	..... معلول (انگلیسی - فارسی)
۱۸۵	..... پیش‌گفتار و مقدمه
۲۱۳	..... پیوست
۲۱۳	..... ۱. مترادف انگلیسی واژه‌ها
۲۱۳	..... ۲. کلید واژه‌ها (سر - واژه‌ها)
۲۱۳	..... ۳. گسترش اصطلاحات
۲۱۴	..... منابع

پیشن گفتار

کتابی که با عنوان مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول تدوین گردیده، خود مجموعه‌ای است متشکل از سه فصل هر چند مجزا اما مرتبط با یکدیگر: فصل نخست را اصول پیشنهادی برای مناسب‌سازی و طراحی محیط شهری برای حرکت افراد معلول در ایران تشکیل می‌دهد، فصل دوم با استفاده از یک متن مرتبط با یک تجربه کامل مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول در کشور کانادا به معرفی قوانین و مقررات مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول، می‌پردازد و در فصل سوم واژگان و اصطلاحات تخصصی مناسب‌سازی محیط شهری که توسط نویسندگان تدوین گردیده، ارائه شده است. هر فصل از کتاب دارای مقدمه‌ای ویژه خود می‌باشد که اهداف و لزوم پرداختن به موضوعاتی که در آن بخش گنجانده شده است را تشریح می‌نماید.

امید است ارائه و نشر این کتاب بتواند به سه هدف اصلی و اساسی نویسنده دست یابد، که عبارتند از:

- نخست - تأکید هرچه بیشتر بر لزوم تدوین اصول و مقررات ویژه شرایط کشورمان ایران.
- دوم - کوشش در راستای همسو و سازگار نمودن مقررات، برنامه‌ها و عملیات اجرایی گوناگون شهری در کشور با ویژگی‌های جسمانی و حرکتی افراد معلول.
- سوم - استفاده از تجربه‌های مفید سایر کشورها به‌عنوان چارچوبی پایه برای

تدوین مقررات و اقداماتی آغازین برای به تحقق رساندن وظیفه مهم «مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افراد معلول» در سراسر کشور.

در نهایت از کلیه همکاران و دستیارانم که به هرگونه، در تهیه این کتاب مرایاری نموده‌اند، و به ویژه از مسؤلان و کارکنان انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، خانم دکتر نجم‌السادات موسوی، مسؤل انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، خانم کریمی، خانم میرزا باقری و سایر اعضای دفتر انتشارات که امکان چاپ این کتاب را فراهم آورده‌اند، نهایت سپاس را دارم.

دکتر زهره عبدی دانشپور

www.ketaboo.ir